

УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМИ РИЗИКАМИ

За своєю суттю, валютний ризик є ймовірністю виникнення можливих збитків внаслідок несприятливих змін курсів іноземних валют. Механізм управління валютним ризиком являє собою сукупність методів ідентифікації, аналізу (оцінки), регулювання та контролю, які здійснюються за допомогою інформаційного та нормативного забезпечення згідно завдань, мети та принципів щодо управління ним.

Управління ризиком представляє своєрідну систему, яка об'єднує в собі суб'єкт та об'єкт керування, які взаємодіють між собою на основі різних зв'язків. Генератор управлінських рішень (суб'єкт) включає такі основні підрозділи банку: спостережна рада, правління банку, ризик-менеджмент (підрозділ), служба внутрішнього аудиту, бек-офіс, фронт-офіс. Об'єктом управління виступає валютний ризик. Його можна представити як сукупність основних видів валютного ризику, які в свою чергу складаються з джерела, експозиції та майбутніх наслідків в ході його реалізації.

В управлінні валютним ризиком та валютною позицією банк використовує дві головні групи методів: управління валютною структурою балансу та хеджування валютного ризику (рис. 1).

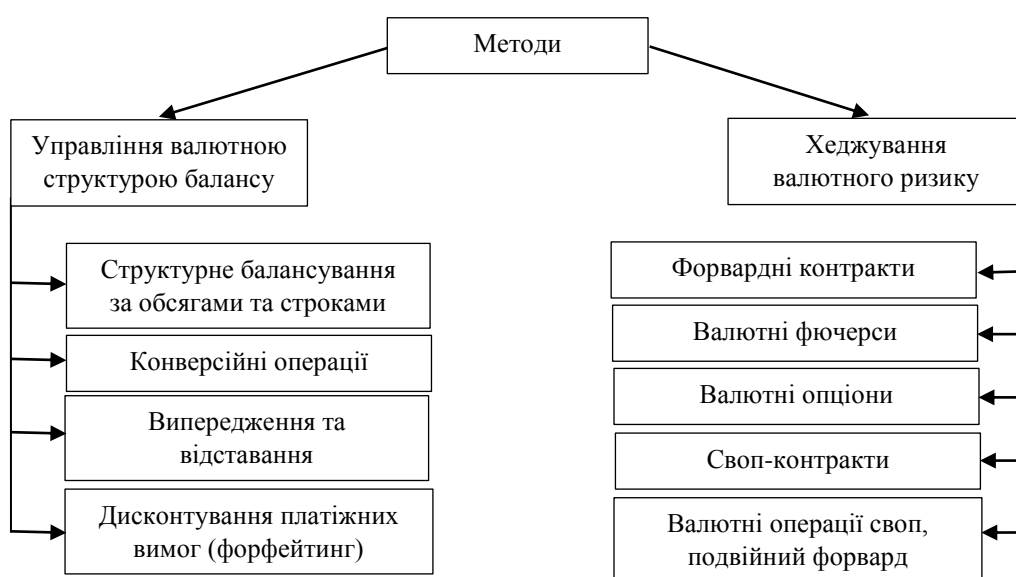

Рис. 1. Методи управління валютним ризиком

Перша група методів визначає вплив на валютну структуру балансу для обмеження наслідків переоцінки валютних інструментів. До них належать:

- проведення конверсійних операцій;
- дисконтування платіжних вимог в іноземній валюті;
- зміна строків валютних платежів (випередження та відставання);
- структурне балансування валютних потоків за сумами та строками.

Структурне балансування валютних операцій заключається в узгодженні обсягу та строку активних та пасивних операцій з усіма іноземними валютами, якими оперує банк. Ідея методу структурного балансування може використовуватись в різних балансових операціях з валютними грошовими коштами, зокрема в:

- 1) конверсійних операціях;
- 2) укладанні в іноземній валюті кредитних та депозитних угод;
- 3) узгодженні валютних надходжень та платежів;
- 4) проведенні форфейтингових операцій;
- 5) реструктуризація дебіторської та кредиторської валютної заборгованості;
- 6) купівлі-продажу цінних паперів, які номіновані в іноземній валюті.

В свою чергу терміни та обсяги проведення вищенаведених операцій відбираються так, аби це могло дати змогу закрити валютні позиції та зменшити їхню величину до прийнятного рівня.

Проведення конверсійних операцій є одним з прийомів, котрий широко застосовується банками України в ході управління валютними операціями. Наднормова позиція із різними валютами може бути знижена обміном на іншу валюту, в якій величина позиції була нижчою від нормативу. Це дає змогу приводити валютні операції у відповідність згідно встановлених законів без здійснення позицій з базовою валютою, адже, здебільшого, банки конвертують валюту (курс якої знижується) у значно надійнішу та стабільнішу валюту.

В ході управління валютним ризиком банк може використати метод *випередження та відставання* (leads and lags – від англ. випередження та відставання), який визначає зміну строків платежу в іноземній валюті залежно від

відносних коливань валютних курсів. Маніпуляції строками дозволяють закрити короткі позиції за різноманітними валютами до того моменту, коли відбудеться зростання їх ринкового курсу і, в свою чергу, довгі позиції – до зниження курсу. Найпоширенішими на практиці формами даної тактики є:

- пришвидшення репатріації (повернення в свою країну із-за кордону) прибутків, капіталу та інших грошових коштів, які очікують ревальвацію національної валюти чи сповільнення процесів репатріації перед девальвацією національної валюти;

- прискорення або сповільнення погашення загальної суми боргу в іноземній валюті та виплати відсотків в залежності від зміни валютного курсу;

- дострокова оплата товарів та послуг (основних засобів, товарно-матеріальних цінностей) в тому разі, коли підвищується курс валюти платежу чи затримується платежі в очікуванні зниження курсу;

- прискорення або сповільнення зарахування та виплати дивідендів та надходження коштів в іноземній валюті до статутного фонду банку;

- конверсія в національну валюту регульованих одержувачем інвалютних коштів.

Використання прийому випередження та відставання ґрунтуються насамперед законодавчим регулюванням країни, а також умовами фінансових контрактів. У більшості угод, за якими проводяться платежі, передбачається як види та розмір штрафних санкцій (пені, неустойки тощо) за несвоєчасне виконання переказів валютних грошових коштів, так і можливість дострокової оплати. В першому випадку затримка платежу, яка виникла через зниження курсу буде в свою чергу виправдана лише в тому випадку, коли зниження витрат на придбання валюти за новим курсом перекриє суму нарахованих штрафів та санкцій.

Різновидом обліку векселів являється прийом *дисконтування платіжних вимог в іноземній валюті* і він полягає в переуступанні банку права вимоги заборгованості в інвалюті в обмін на термінову виплату банком власнику векселя визначеної суми коштів у національній або іншій іноземній валюті. Дисконтування в свою чергу відбувається в багатьох випадках через проведення форфейтингових операцій. В цьому разі банк купує векселі на загальну суму і на повний строк без права їх обороту на минулого власника. Відмінність цієї операції від традиційного обліку векселів полягає в тому, що форфейтингові операції здійснюються із великими обсягами платежів в іноземній валюті (не менше ніж 1 млн дол. США), а також із тривалою розстрочкою (від півроку до п'яти – семи років). Загальна виконуюча практика розкривається в наявності гарантії третьої особи, а також здійсненні значних регулярних платежів, котрі оформлені простими векселями. Форфейтинг може в свою чергу розглядатись як експортний факторинг, який і являється по своїй суті кредитуванням експортера.

Друга група методів визначає хеджування валютного ризику. Вона характеризує створення захисту від валютних ризиків укладанням додаткових строкових угод за іноземною валютою, які в свою чергу можуть компенсувати ймовірні майбутні фінансові втрати за балансовими статтями в процесі зміни валютного курсу. Хеджування здебільшого здійснюють за допомогою операцій з валютними ф'ючерсами та опціонами, форвардними валютними контрактами, свопціонами, валютними своп-контрактами, а також різноманітних їх комбінацій типу подвійний форвард, валютний своп.

Великий спектр похідних фінансових інструментів на міжнародних ринках дозволяє банкам знаходити ефективні засоби проведення операцій з іноземною валютою, а також застосовувати досконаліші методи управління валютною позицією, для того аби знизити валютний ризик.

Вибір методу має бути аргументований обраною стратегією банку щодо управління валютним ризиком. Нижче наведено класифікацію стратегій банку в процесі управління валютним ризиком. В такому разі можна виділити три основні стратегії:

1. стратегія максимального прибутку (отримання прибутку в процесі зміни курсів валют);
2. стратегія валютного метчингу прибутку (вирівнювання валютної структури балансу);
3. стратегія комбінування прибутковості та ризикованості (банк отримує прибуток від зміни валютних курсів, але в свою чергу вживає значних заходів, щодо забезпечення себе від ризику втрати коштів).

Операції з іноземною валютою є невід'ємною частиною діяльності банківського сектору, тому створення механізмів покращання управління валютними ризиками являються основними перевагами, які потрібно застосовувати. За допомогою розроблених методів банки матимуть змогу значно ефективніше управляти ризиками, знижувати загрозу при їх виникненні, або взагалі знищити їх, що в свою чергу допоможе покращити фінансову стійкість банку.